

Múzeumokba, kultúrházakba kerülnek a Nemzeti Színház emléktárgyai

Amikor egy évvel ezelőtt beszélni kezdték a Nemzeti Színház lebontásáról, az Országos Színház-történeti Múzeum vezető munkatársai elhatározták, hogy műemléki felmérést végeznek az épületen, nyilvántartásba veszik, melyek azok az épületrészek, berendezési tárgyak, amelyek a színház lebontása esetén, mint történeti ereklyék, vagy építészeti emlékek megmentésre, megőrzésre érdemesek.

Rassy Tibor muzeológust bízták meg a felmérési munkálatok irányításával és két hónapon át a pincétől a padlásig megvizsgálták az épület minden részét, a falak dekorációjától a legkisebb megmozdítható berendezési tárgvigig. Hogy ez a fáradozás nem volt hiábavaló, az most valóban beigazolódott.

Asztalok, tükrök

A Nemzeti Színház bontásából igen sok, még felhasználható és kultúrtörténeti szempontból is maradandó értékű tárgyat, emléket sikerült az utókor számára megmenteni. Nagyon sok olyan berendezési tárgy vagy felszerelés van ezek között, amelyek még a Múzeum körút sarkán állott régi Nemzeti Színházról származnak, és annak lebontásakor a Népszínház épületébe kerültek át. Így például több öltözőasztal, állólábás tükör, nagy nevű művészek öltözőinek berendezési tárgyai. Közöttük van Kürthy József emléktáblával megjelölt öltözőtükrök. Ezek a kegyeleti tárgyak, mint a régi Nemzeti Színház berendezésel, múzeumba kerülnek.

A színház tudományos szemmel történeti kutatása során valóságos színház-történeti »kincsekre« bukkanak. A pincében »művészi rendetlenségben« felfedezték a Nemzeti Színház nagytömegű levéltári anyagát és egyéb iratokat. Közülük igen sok még a népszínházi korból származik. Ezek annál is nagyobb értéket képviselnek, mert Budapest ostroma alkalmával a Nemzeti Színháznak az Országos Levéltárban őrzött iratai elpusztultak. Azok az iratok, amelyeket nem bíztak az Országos Levéltár őrzésére, itt a pincében heverték és idehordták le a későbbi évek folyamán is a felgyülemlett leveleket, iratokat, okmányokat. A Színház-történeti Múzeum ezt a felfedezett iratos anyagot magához veszi és a sérült okmányokat restauráltatja.

Megtalálták a pincében a rendkívül értékes tervgyűjteményt, amely a Népszínház, a Nemzeti Színház átépítésével, modernizálásával kapcsolatos műszaki rajzokat és javaslatokat tartalmazza. A tervtárban több más pesti színház, sőt vidéki színházak tervrajzait is megtalálták. Nagyon érdekes az a tervdokumentáció, amely egy, a Margitszigeten létesítendő, de meg nem valósult színház építési rajzait rögzíti. Az iratokat, terveket már beszállították a Színház-történeti Múzeumba, ahol leltárba veszik, és a tudományos kutatás számára hozzáférhetővé teszik.

Emléktárgyak magánlakásokban

A Színház-történeti Múzeum jelenlegi helyiségei szűkek a Nemzeti Színház bontásából eredő nagy mennyiségű emléktárgy befogadására és elhelyezésére. Színházbarátok, intézmények felajánlották segítségüket különböző tárgyak megőrzésére. Gobbi Hilda, Pécsi Sándor és más neves színházbarátok, hogy lakásuk egy részét az emléktárgyak megőrzésére rendelkezésre bocsátják. Az Odry Árpád és a Jászai Mari színházbarátok is elhelyezték megőrzésre emlékeket. A bontás megkezdésével sokan jelentkeztek egy-egy lehullott gipszdarabért, a színház falait, nézőterét díszítő ornamentikáért, hogy eltegyék emlékeibe.

A leltár alapján döntés történtik: milyen intézmények öröklék a Nemzeti Színház hagyatékát. A csillárokról az Iparművészeti Múzeum jelen-

tette be igényét, de tárolási nehézségekre hivatkozva vidéken akarta azokat elhelyezni. Jelentkezett a Veszprém megyei tanács és a keszthelyi Balatoni Múzeum és egy-két csillárt kért a színház berendezéséből. A csillárokat a Balatoni Múzeumba, illetve a tatabányai kastélyban akarták újból felszerelni, de kitént, hogy a súlyos csillárokat az épületek födémszerkezete nem bírná el. A Mária Terézia-stílusú csillárt, amely egykor a Zichy-kastély nagytérmet díszítette, és a földszinti előcsarnok empire-stílusú bronzkosaras csillárait a ráckevői műemlék kastélyban, a régi Nemzeti Színházról származó, ipartörténeti szempontból is becses három kisebb csillárt a nagykorosi Arany János kultúrházban függesztik fel.

Múzeumba szállították a Nemzeti Színház egykori királyi páholyát, amelyet teljes épségben, drapériáival, faliképeivel, szőnyegekkel együtt szállítottak el. Az a terv, hogy ezt a páholyt a felépítendő új Nemzeti Színház házi múzeumában restaurálva kiállítják. Megmentik a bontásból a Fővárosi Tanács páholyát is, valamint a páholyok fölött levő Budapest Főváros és Pest megye címerét, a színház fölötti népköztársasági címet.

Lebontják és a múzeumba szállítják a színházépület belső díszítésére jellegzetes gipsz ornamentikát.

Szobrok új helyen

Február közepén beállványozzák a nézőteret és sor kerül a mennyezeten levő pannók és az első Nemzeti Színház nagy gárdája emléket megőrző névtáblák leszerelésére. A nézőtér mennyezeten nyolc pannó van. Lebontották a mennyezetet tartó 15 szobrot. Közülük egy-egy férfi és nőalak a Színház-történeti Múzeumba kerül megőrzésre, egy-egy szoborpárt pedig az Odry és a Jászai színházbarátok bejáratával szemben állítanak fel.

A Népszabadság épülete felőli utcai bejárat előterében volt a két és fél méter magas szárnyas Nyke-szobor, amelyet 1837-ben az első Nemzeti Színház alapozási földmunkálatainál ástak ki. A szobor a XVIII. század elejéről származhat. Most a Kiscelli Várostartörténeti Múzeumba került. Ugyanoda szállították megőrzésre a színházépület bejáratát díszítő öntöttvas lámpák néhány darabját.

A színház belsejében, az előcsarnokban, a feljárók mentén, a folyosókon állott Tóth József, Jászai Mari, Megyeri Károly, Prielle Kornélia, Egressy Gábor, Halmi Ferenc, Szerdahelyi Kálmán márványmellszobra és Madách Imre ülőalakos szobra. Ezeket az alkotásokat a Színház-történeti Múzeum vette gondozásába.

A színházépület homlokzatát számos emléktábla, szobrászati alkotás, felirat díszíti. Ezek nagyrésze szintén a múzeumba kerül. A bejárat fölötti timpanon domborművű szobrait és a bejárat melletti nagyméretű centenárius emléktáblát a Kiscelli Várostartörténeti Múzeumba szállítják. A csúcson levő Orfeusz a lanttal kőszobor és az alatta levő három falbamélyített kőszobor: Kisfaludy Károly, Egressy Béni, Gaál József portréi a Színház-történeti Múzeumba kerülnek.

Lendvay Márton szobrát a színházépület elől már elszállították a Várostartörténeti Múzeumba. Az a terv, hogy a szobrot, amely eredetileg a régi Nemzeti Színház udvarán állott, és onnan hozták át ide, alkalmas időben ismét közterti szoborként helyezik el. Az a javaslat, hogy a régi Nemzeti Színház helyére, a Múzeum körút sarkára kerüljön a Lendvay-szobor.

Négy márványoszlop

Lebontották vasrácsaival és korlátjaival együtt a Rákóczi út felőli pénztárfülkét, amely szintén múzeumi, színház-törté-

jainak sírját fölé, mert többeknek hantját csak egyszerű fakereszt jelzi. Márkus Emiliának sincs még síremléke.

A színház gépészeti berendezéseit a most folyó tárgyalások eredményeként az Iparművészeti Múzeum műszaki emlékeket gyűjtő csoportjának adják majd át.

A nézőtéri székek közül 500 darabot a Szegedi Nemzeti Színháznak, 600 darabot Pest megye kultúrotthonainak ajándékoztak. A nagykorosi Arany János kultúrház tükröket, táblákat, fogasokat kap.

Amikor a régi Nemzeti Színházat lebontották, a színház egy darabját kifűrészték és beépítették a Népszínházból átalakult Nemzeti Színház színházába a sűgőlyuk elé. Ezt a deszkát a most folyó bontáskor kiemelik és átviszik a múzeumba, mellette helyezik el a mostani színház kibontott színházának egy deszkadarabját is.

Gárdonyi Jenő

Színház-történeti Múzeum